

ПУЛІНА Вікторія

<https://orcid.org/0000-0002-3412-877X>

Кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри філософії та культурології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: dezi67@ukr.net

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ КУРСІВ «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ» ТА «ЛОГІКА»

У статті розглянуто особливості формування критичного мислення студентів закладів вищої освіти в процесі викладання дисциплін «Філософські студії» та «Логіка». Проаналізовано дидактичний потенціал цих курсів, визначено ключові методи і підходи, що сприяють розвитку аналітичних здібностей, аргументованого мислення та навичок рефлексії. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу.

Мета статті – теоретичне осмислення та обґрунтування ефективних підходів до розвитку критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка».

Методологія дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження розвитку критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка» становить сукупність загальнонаукових і спеціальних підходів, принципів та методів, що забезпечують комплексний аналіз досліджуваної проблеми. Серед них: системний підхід, який дозволяє розглядати критичне мислення як цілісне багатокomпонентне утворення, що включає когнітивний, операційний та мотиваційний компоненти; компаративний підхід, що дає можливість виявити сутнісні відмінності курсів; компетентнісний підхід, орієнтований на формування здатності студентів застосовувати знання з філософії та логіки у практичній діяльності; діяльнісний підхід, що передбачає розвиток мислення через активну пізнавальну діяльність студентів; міждисциплінарний підхід, що забезпечує інтеграцію знань із філософії, логіки, педагогіки та психології.

Теоретичну основу дослідження становлять положення концепції критичного мислення, розроблених такими науковцями, як Джон Дьюї, Роберт Енніс, Дайана Халперн, Метью Ліпман, а також праці українських учених, зокрема Олександр Тягло та Сергій Терно.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні теоретичних і методичних засад розвитку критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка». Обґрунтовано доцільність інтеграції змісту курсів «Філософські студії» та «Логіка» як цілісної дидактичної системи формування критичного мислення студентів та розроблено структурно-функціональну модель розвитку критичного мислення студентів, що поєднує філософсько-рефлексивний та логіко-аналітичний компоненти. Набуло подальшого розвитку теоретичне розуміння сутності критичного мислення як інтегративної якості особистості, що формується на перетині філософського осмислення та логічного аналізу.

Висновки. Курси «Філософські студії» та «Логіка» мають значний потенціал у формуванні критичного мислення студентів. Їх ефективність залежить від застосування інтерактивних методів навчання, орієнтації на практичне використання знань та створення умов для активної пізнавальної діяльності студентів. Інтеграція змісту цих дисциплін сприяє розвитку глибокого, системного та незалежного мислення, що є ключовою компетентністю сучасного фахівця.

Ключові слова: критичне мислення, філософія, філософська освіта, логіка, вища освіта, аналітичні навички, аргументація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Сучасна вища освіта орієнтується не лише на передачу знань, але й на формування компетентностей, серед яких критичне мислення посідає одне з провідних місць. В умовах інформаційного перевантаження та поширення маніпулятивних практик здатність до аналізу, оцінювання та аргументованого висловлення позиції стає необхідною для майбутніх фахівців. Особливу роль у цьому процесі відіграють гуманітарні дисципліни, зокрема курси «Філософські студії» та «Логіка». Окреслення їхнього функціонального дидактичного потенціалу може стати у пригоді на шляху до формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій із порушеної проблеми. Проблема розвитку критичного мислення є однією з центральних у сучасній педагогіці, психології та філософії освіти. Її дослідження мають міждисциплінарний характер і охоплюють як теоретичні засади, так і прикладні аспекти формування відповідних компетентностей у здобувачів освіти.

Одним із фундаментальних підходів до визначення сутності критичного мислення є концепція американського філософа та педагога Джона Дьюї, який розглядав мислення як рефлексивний процес, спрямований на активне, наполегливе та уважне осмислення переконань і знань. По суті він стає фундатором сучасного підходу до критичного мислення, називаючи його «рефлексивним мисленням». У праці «Як ми мислимо» (1910) він підкреслює роль сумніву як рушійної сили мислення та необхідність навчання студентів самостійному аналізу проблем [6].

Подальший розвиток теорії критичного мислення пов'язаний із працями Роберта Енніса, який визначає його як «раціональне, рефлексивне мислення, спрямоване на прийняття рішень щодо того, у що вірити або як діяти» [7]. Він стає одним з найвідоміших дослідників цієї проблеми. Хоча слід зазначити, що на той час вже побачив світ перший підручник з критичного мислення, написаний філософім Максом Блеком у 1946 році. Енніс же розробив класифікацію умінь критичного мислення, яка включає інтерпретацію, аналіз, оцінювання та висновок.

Значний внесок у розвиток практичних аспектів формування критичного мислення зробила Дайана Халперн. У праці «Думка та знання: Вступ до критичного мислення» («Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking») вона розглядає критичне мислення як набір когнітивних стратегій і навичок, що піддаються цілеспрямованому навчанню [8]. Халперн акцентує увагу на необхідності переносу цих навичок у реальні життєві ситуації.

Особливу роль у педагогічному контексті відіграють дослідження Метью Ліпмана, засновника програми «Філософія для дітей» («Philosophy for Children») та фундатора інституту критичного мислення [2; 9]. Він обґрунтовує ефективність філософського діалогу як засобу розвитку критичного, креативного та турботливого мислення. Його підхід базується на ідеї «спільноти дослідників», де навчання відбувається через обговорення, аргументацію та рефлексію.

У контексті логічної підготовки студентів важливими є праці Ірвіна Копі, автора класичного підручника «Вступ до логіки» («Introduction to Logic»), де систематизовано основні форми мислення, закони логіки та типові логічні помилки [10]. Його підхід сприяє формуванню структурованого мислення та навичок аналізу аргументації.

Серед сучасних дослідників варто відзначити Річарда Пола та Лінду Елдер, які розробили модель універсальних інтелектуальних стандартів (ясність, точність, логічність тощо) та структуру елементів мислення [11]. Їхні праці широко використовуються в освітніх програмах для розвитку критичного мислення.

У вітчизняному науковому просторі проблема критичного мислення також активно досліджується. Зокрема, Олександр Тягло у своїх роботах розглядає критичне мислення як інструмент інтелектуальної культури особистості та підкреслює важливість логічної грамотності. Його навчальні посібники орієнтовані на формування практичних навичок аналізу аргументації [3; 4].

Важливий внесок зробила Наталія Волкова, яка досліджує педагогічні умови формування критичного мислення у студентів та обґрунтовує необхідність використання інтерактивних технологій навчання [1].

Також заслуговують на увагу праці Сергій Терно, який розглядає розвиток критичного мислення як ключову мету сучасної освіти та пропонує методичні підходи до його формування через аналіз інформації, дискусії та проблемне навчання [5].

Отже, аналіз наукових джерел свідчить, що критичне мислення розглядається як комплексна когнітивна здатність, що формується через поєднання філософської рефлексії та логічного аналізу. Водночас більшість досліджень наголошують на необхідності інтеграції теоретичних знань із практичними методами навчання, що особливо актуально для курсів «Філософські студії» та «Логіка».

Формулювання мети статті. Метою статті є теоретичне осмислення та обґрунтування ефективних підходів до розвитку критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка».

Висвітлення процедури теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження із зазначенням методів дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження розвитку критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка» становить сукупність загальнонаукових і спеціальних підходів, принципів та методів, що забезпечують комплексний аналіз досліджуваної проблеми. Серед них: системний підхід, який дозволяє розглядати критичне мислення як цілісне багатоконпонентне утворення, що включає когнітивний, операційний та мотиваційний компоненти; компаративний підхід, що дає можливість виявити сутнісні відмінності курсів; компетентнісний підхід, орієнтований на формування здатності студентів застосовувати знання з філософії та логіки у практичній діяльності; діяльнісний підхід, що передбачає розвиток мислення через активну пізнавальну діяльність студентів; міждисциплінарний підхід, що забезпечує інтеграцію знань із філософії, логіки, педагогіки та психології.

Теоретичну основу дослідження становлять положення концепцій критичного мислення, розроблених такими науковцями, як Джон Дьюї, Роберт Енніс, Дайана Халперн, Метью Ліпман, а також праці українських учених, зокрема Олександр Тягло та Сергій Терно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на вже існуюче осмислення сутності критичного мислення, представленого у працях вищезазначених науковців зосередимося на обґрунтуванні ролі курсу філософії у розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Безперечним є факт, що курс філософії (зокрема «Філософські студії») займає особливе місце у формуванні критичного мислення. Це зумовлено як змістовними характеристиками цієї дисципліни, так і специфікою її методології. На відміну від більшості навчальних предметів, філософія не обмежується передачею готових знань, а спрямована на осмислення фундаментальних питань буття, пізнання та цінностей, що безпосередньо активізує критичне мислення.

Перш за все, слід наголосити на формуванні в ході вивчення філософії рефлексивного типу мислення, тобто здатності усвідомлено аналізувати власні думки, дії, емоції та внутрішній світ. По суті, це процес «мислення про мислення», причому спрямований на самопізнання та усвідомлення причин своєї поведінки, а саме це лежить в основі критичного аналізу. Ще Джон Дьюї наголошував, що мислення починається із сумніву та проблемної ситуації. Саме філософія системно занурює здобувачів вищої освіти у такі ситуації, змушуючи не просто засвоювати інформацію, а ставити запитання: «чому?», «на яких підставах?», «чи можливе інше пояснення?».

По-друге, філософія має проблемно-дискусійний характер, що стимулює розвиток аргументованого мислення. Аналіз різних філософських концепцій, часто суперечливих, формує здатність до компаративного аналізу альтернативних позицій; до виявлення логічних суперечностей та побудови власної аргументації. На цьому аспекті наголошував Метью Ліман, розглядаючи філософію як простір діалогу, де через обговорення та спільний пошук істини формується критичне мислення.

По-третє, філософія забезпечує світоглядний рівень узагальнення, що виходить за межі конкретних дисциплін. Вона формує здатність бачити проблему в системному контексті, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та оцінювати інформацію не лише з позиції фактів, а й з урахуванням ціннісних орієнтацій. У цьому полягає її принципова відмінність від курсів, що мають вузьку спеціалізацію.

По-четверте, філософія сприяє розвитку метакогнітивних умінь, тобто здатності усвідомлювати процеси, що відбуваються у власному мисленні («мислення про мислення»). Такі навички допомагають ефективніше вчитися, приймати рішення та знижують вразливість до стресу. Як зазначає Дайана Халперн, саме рефлексія є необхідною умовою ефективного критичного мислення, оскільки дозволяє контролювати логіку власних міркувань і уникати когнітивних помилок.

Разом із цим, у межах філософського знання формуються ціннісні засади критичного мислення. Такі як: орієнтація на істину, відкритість до нових ідей, інтелектуальна чесність. Тут йдеться вже про, так звану, інтелектуальну культуру особистості, яка включає в себе культуру мислення, навички ефективною розумовою праці, здатність до самоосвіти, творчий підхід до розв'язання проблем і, що не менш важливо, морально-етичний складник використання інтелекту.

Інтегруючи різні типи мислення (логічне, аналітичне, креативне та рефлексивне), філософія створює умови для їхнього комплексного розвитку. А у поєднанні з курсом логіки вона забезпечує як змістовне осмислення проблем, так і формальні інструменти їх аналізу.

Відтак, курс філософії є визначальним у розвитку критичного мислення оскільки формує рефлексивність і здатність до постановки проблем, розвиває навички аргументації та дискусії, забезпечує світоглядну глибину мислення, сприяє усвідомленню власних когнітивних процесів, закладає ціннісні основи інтелектуальної діяльності.

Таким чином, саме філософія виступає методологічним ядром формування критичного мислення, забезпечуючи його глибину, системність і усвідомленість.

Розвиток критичного мислення студентів у закладах вищої освіти найбільш ефективно відбувається у взаємодії двох фундаментальних дисциплін – філософії та логіки, які виконують різні, але взаємодоповнюючі функції у формуванні інтелектуальної культури особистості. Порівняємо їхню роль у розвитку критичного мислення.

Так, філософія орієнтована насамперед на змістовно-смісловий і світоглядний рівень мислення. Вона формує здатність ставити фундаментальні питання про природу реальності, істину, знання, цінності та людину. У цьому контексті критичне мислення розвивається через рефлексію, сумнів, інтерпретацію та порівняння різних концептуальних позицій. Як ми вже зазначали Джон Дьюї стверджував, що мислення починається з проблемної ситуації [6], а філософія якраз і створює простір таких проблемних ситуацій, де студент змушений не лише аналізувати, але й переосмислювати власні переконання.

Натомість логіка спрямована на формально-структурний рівень мислення, забезпечуючи інструментарій для коректного оперування поняттями, судженнями та умовиводами. Вона формує здатність виявляти логічні помилки, будувати аргументи та перевіряти їхню валідність. У цьому сенсі логіка виконує функцію «інтелектуального контролю», забезпечуючи точність і послідовність мислення. Як зазначав Ірвін Копі, логіка навчає не лише правильно мислити, але й розпізнавати помилки мислення, що є ключовим компонентом критичного підходу [10].

З цього видно, що філософія і логіка відрізняються за предметом і характером впливу на мислення. Тоді як філософія формує змістовну глибину, світоглядну рефлексію та здатність до постановки проблеми, логіка, в свою чергу, забезпечує формальну правильність, структурну чіткість та аргументовану коректність. Сутнісну відмінність між філософією і логікою можемо представити через запитання: філософія відповідає на питання «що і чому я думаю?», а логіка – «як саме я мислю і чи правильно я це роблю?».

Ці дисципліни утворюють єдину систему у процесі розвитку критичного мислення. Філософія стимулює постановку проблем і розширює горизонти мислення, а логіка забезпечує перевірку обґрунтованості висновків і запобігає когнітивним помилкам. Така взаємодія дозволяє уникнути як «порожньої абстрактності» філософування без доказовості, так і «формальної сухості» логічного аналізу без змістовного наповнення.

У педагогічному аспекті це означає, що ефективне формування критичного мислення можливе лише за умов інтеграції цих двох дисциплін. Філософські студії створюють мотиваційно-змістовну основу мислення, тоді як логіка забезпечує інструментально-операційний рівень його реалізації. У сукупності вони формують цілісну модель раціонального, аргументованого та рефлексивного мислення здобувача вищої освіти.

Таким чином, філософія та логіка виступають двома взаємопов'язаними полюсами розвитку критичного мислення: перша забезпечує глибину і смисл, друга – точність і строгість. Саме їх синергія створює умови для формування інтелектуально зрілої особистості, здатної до самостійного та обґрунтованого судження.

На основі системного осмислення філософсько-логічної полюсності, окреслимо структурно-функціональну модель формування критичного мислення студентів у процесі викладання курсів «Філософські студії» та «Логіка». Запропонована модель відображає цілісну систему формування критичного мислення студентів і ґрунтується на інтеграції філософського та логічного компонентів навчання. Вона має відкритий, динамічний характер і включає наступні взаємопов'язані структурні блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуально-діяльнісний та результативно-оцінювальний.

1. Цільовий блок формулює наступну мету моделі - формування критичного мислення здобувачів вищої освіти як інтегративної якості особистості, яка забезпечує: здатність до аналізу та оцінювання інформації; аргументоване обґрунтування власної позиції; рефлексивне осмислення процесу мислення; готовність до самостійного прийняття рішень.

2. Теоретико-методологічний блок містить наступні підходи: системний (розгляд критичного мислення як цілісної структури); компетентісний (орієнтація на результати навчання); діяльнісний (формування через активну пізнавальну діяльність); особистісно орієнтований (урахування індивідуальних особливостей); міждисциплінарний (інтеграція філософії та логіки).

3. Змістовий блок. Зміст моделі визначається інтеграцією двох навчальних курсів «Філософські студії» (формування світоглядної рефлексії; розвиток уміння ставити проблемні

питання; аналіз філософських концепцій; розвиток інтерпретаційного мислення) та «Логіка» (засвоєння законів і форм мислення; аналіз аргументації; виявлення логічних помилок; побудова коректних умовиводів).

4. Процесуально-діяльнісний блок. Реалізація моделі здійснюється через систему методів: проблемне навчання; сократівський діалог; дискусії та дебати; кейс-метод; аналіз текстів і аргументів; логічні вправи та задачі; проєктна діяльність. Організація навчального процесу передбачає поетапний розвиток мислення, проходячи через: мотиваційно-проблемний; аналітично-пошуковий; аргументаційно-логічний; рефлексивно-оцінювальний етапи.

5. Результативно-оцінювальний блок. Результатом реалізації моделі є сформоване критичне мислення здобувачів вищої освіти, що проявляється у: високому рівні аналітичних умінь; здатності до аргументації та контраргументації; логічній коректності суджень; рефлексивності та самоконтролі мислення. Виділяються наступні рівні сформованості: низький (репродуктивний); середній (аналітичний); високий (критично-творчий). Оцінювання може здійснюватися через тестування, аналіз письмових робіт, участь у дискусіях та виконання проблемних завдань тощо.

Запропонована модель демонструє, що ефективне формування критичного мислення можливе лише за умови інтеграції змісту філософії та логіки, а також системного використання інтерактивних методів навчання. Філософський компонент забезпечує змістовну глибину мислення, тоді як логічний – його структурну коректність, що в сукупності формує цілісну інтелектуальну компетентність здобувача вищої освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Курси «Філософські студії» та «Логіка» мають значний потенціал у формуванні критичного мислення студентів. Їх ефективність залежить від застосування інтерактивних методів навчання, орієнтації на практичне використання знань та створення умов для активної пізнавальної діяльності студентів. Інтеграція змісту цих дисциплін сприяє розвитку глибокого, системного та незалежного мислення, що є ключовою компетентністю сучасного фахівця.

Подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на інтеграцію теоретичних напрацювань із практикою освітнього процесу, що сприятиме підвищенню якості підготовки конкурентоспроможних фахівців у сучасному суспільстві.

References

1. Волкова Н. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2017. 616 с.
Volkova, N. (2017). Pedagogika: navchalnyi posibnyk [Pedagogy: study guide]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].
2. Ліпман М. Розвиток мислення через філософію. Київ: Основи. 2010.
Lipman, M. (2010). Rozvytok myslennia cherez filosofiiu [Development of thinking through philosophy]. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian].
3. Тягло О. Досвід засвоєння критичного мислення в українській вищій школі. Філософія освіти. *Philosophy of Education*. 2017. № 2 (21). С. 240-257. URL: <https://lnk.ua/gHRtulezo> (дата звернення: 16.04.2026).
Tiahlo, O. (2017). Dosvid zasvoiennia krytychnoho myslennia v ukrainiskii vyshchyi shkoli. Filosofiia osvity [The experience of learning critical thinking in Ukrainian higher education. Philosophy of education]. *Philosophy of Education*. 2017. № 2 (21). S. 240-257. Retrived from: <https://lnk.ua/gHRtulezo>. [in Ukrainian].
4. Тягло О. Критичне мислення: навч. посіб. Харків: Основа, 2008. 192 с.
Tiahlo, O. (2008). Krytychne myslennia: navchalnyi posibnyk [Critical thinking: a study guide]. Kharkiv: Osnova. [in Ukrainian].
5. Терно С. Критичне мислення: теорія і практика формування. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 292 с.
Terno, S. (2011). Krytychne myslennia: teoriia i praktyka formuvannia [Critical thinking: theory and practice of formation]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet. [in Ukrainian].
6. Dewey J. How We Think. New York: D.C. Heath and Company, 1910. 224 p.
Dewey, J. (1910). How We Think. New York: D.C. Heath and Company. [in English].
7. Ennis R. Critical Thinking. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1996. 336 p.
Ennis, R. (1996). Critical Thinking. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. [in English].
8. Halpern, D. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. 5th ed. New York: Psychology Press, 2014. 624 p.
Halpern, D. (2014). Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. 5th ed. New York: Psychology Press. [in English].

9. Lipman M. *Thinking in Education*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 280 p.
Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. [in English].
10. Copi I., Cohen C. *Introduction to Logic*. 14th ed. New York: Routledge, 2014. 720 p.
Copi, I., Cohe, C. (2014). *Introduction to Logic*. 14th ed. New York: Routledge, [in English].
11. Paul R., Elder L. *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2012. 348 p.
Paul, R., Elder, L. (2012). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. 3rd ed. Boston: Pearson. [in English].

PULINA Victoriia

<https://orcid.org/0000-0002-3412-877X>

Doctor of Philosophy

Associate Professor of Department of Philosophy and Cultural Studies

Т.Н. Шевченко National University «Chernihiv Colehium»

(Chernihiv, Ukraine) E-mail:dezi67@ukr.net

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING DURING TEACHING OF THE COURSES «PHILOSOPHICAL STUDIES» AND «LOGIC»

The article examines the features of the formation of critical thinking of students of higher education institutions in the process of teaching the disciplines «Philosophical Studies» and «Logic». The didactic potential of these courses is analyzed, key methods and approaches that contribute to the development of analytical abilities, reasoned thinking and reflection skills are identified. Practical recommendations are proposed for improving the educational process.

The purpose of the article is the theoretical understanding and justification of effective approaches to the development of students' critical thinking in the process of teaching the courses «Philosophical Studies» and «Logic».

Methodology. *The theoretical and methodological basis for the study of the development of students' critical thinking in the process of teaching the courses «Philosophical Studies» and «Logic» is a set of general scientific and special approaches, principles and methods that provide a comprehensive analysis of the problem under study. Among them: a systemic approach, which allows us to consider critical thinking as a holistic multi-component formation, which includes cognitive, operational and motivational components; a comparative approach, which makes it possible to identify significant differences between courses; a competency-based approach, focused on the formation of students' ability to apply knowledge of philosophy and logic in practical activities; an activity-based approach, which involves the development of thinking through active cognitive activity of students; an interdisciplinary approach, which ensures the integration of knowledge of philosophy, logic, pedagogy and psychology.*

The theoretical basis of the study is the provisions of the concepts of critical thinking developed by such scientists as John Dewey, Robert Ennis, Diana Halpern, Matthew Lipman, as well as the works of Ukrainian scientists, in particular Oleksandr Tyaglo and Serhiy Terno.

Scientific novelty *of the study lies in the comprehensive substantiation of the theoretical and methodological principles of the development of students' critical thinking in the process of teaching the courses «Philosophical Studies» and «Logic». The feasibility of integrating the content of the courses «Philosophical Studies» and «Logic» as a holistic didactic system for the formation of students' critical thinking has been substantiated and a structural and functional model of the development of students' critical thinking has been developed, combining philosophical-reflective and logical-analytical components. The theoretical understanding of the essence of critical thinking as an integrative quality of the personality, which is formed at the intersection of philosophical reflection and logical analysis, has been further developed.*

Conclusions. *The courses «Philosophical Studies» and «Logic» have significant potential in forming students' critical thinking. Their effectiveness depends on the use of interactive teaching methods, orientation on the practical use of knowledge and creation of conditions for active cognitive activity of students. Integration of the content of these disciplines contributes to the development of deep, systematic and independent thinking, which is a key competence of a modern specialist.*

Keywords: *critical thinking, philosophy, philosophical education, logic, higher education, analytical skills, argumentation.*

Стаття надійшла до редакції 19.04.2026

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Т.В. Янченко